

Pahuuden läpäisemä ihmis–eläin-suhde ja pelastuksen mahdollisuus

Tuotantoeläinten muistokirjoitukset yhteisöllisinä ja kasvatuksellisinä pelastuskertomuksina

JOHDANTO

Monien nykyajan keskeisimpien eläineettisten ongelmien on usein mielletty liittyvän vallitseviin ihmiskeskeisiin käytäntöihin. Nämä käytännöt hierarkisoivat muunlaisia eläimiä erilaisiin kulttuurisiin kategorioihin yhteiskunnassa – usein ristiriitaisin perustein.¹ Esimerkiksi lemmikkieläimille myönnetään helposti itseisarvo ja mielellisyys, mutta niin sanottujen tuotanto- ja hyötyeläinten arvo määritetään usein osana tuotantoketjua tai eläimeen liitetyn välinearvon perusteella.² Tämän seurauksena tuotanto- ja hyötyeläimet edustavat laajemmassa yhteiskunnallisessa viitekehyksessä pitkälti näkymättömiksi jääviä ja marginalisoituja eläinyksilöitä, joihin ihmisten valtavirta ei pääse muodostamaan suoria tai emotionaalisesti merkityksellisiä suhteita.³

Yhteiskunnallisesti vallitsevien ihmis–eläin-suhteiden uudelleenarvioiminen on eläineettisten kysymysten lisäksi tärkeää myös globaalin ympäristö- ja kestävyyskriisin näkökulmasta.

Nykyajan laajamittainen teollinen eläintuotanto ja eläinperäisten tuotteiden suuri kulutus edistää osaltaan muun muassa ilmastonmuutosta ja biodiversiteetin köyhtymistä.⁴ Ympäristöeettinen tutkimus onkin peräänkuuluttanut tarvetta hahmottaa uudelleen ihmisen suhdetta muihin eläimiin ja luonnon kokonaisuuteen.⁵ Taustalla voidaan nähdä vaikuttavan huoli siitä, että ”*Homo sapiens* ei ehkä ole ainoastaan kuudennen sukupuuton aiheuttaja, vaan on olemassa riski, että se on myös yksi uhreista.”⁶ Planetaarisella tasolla ihmisten ja muiden lajien välinen ta-

- 1 Kupsala 2019, 25–26; Stewart & Cole 2009, 459–463.
- 2 Kupsala et al. 2016, 448, 460.
- 3 Kupsala 2019, 25–26; O’Sullivan 2011, 64–66.
- 4 Ks. esim. Katajajuuri & Pulkkinen 2016.
- 5 Kheel 2008, 1–2.
- 6 Leakey & Lewin 1996, 249; Kolbert 2016, 332.

sapaino näyttäytyy kestävänsä tulevaisuuden ja myös inhimillisen hyvinvoinnin perusedellytyksenä.⁷

Eläinoikeusaktivismi on perinteisesti keskittynyt näiden ihmis-eläin-suhteiden kyseenalaistamiseen ja muuttamiseen yhteiskunnassa. Tässä artikkelissa lähestymme eläinoikeusaktivismia uskonnonkaltaisuuden näkökulmasta tuotanto- ja hyötyeläinten turvakotien kontekstissa. Osallistumme vaihtoehtoisten eläinsuhteiden tutkimukseen tarkastelemalla kyseisten turvakotien julkaisemia edesmenneiden eläinten muistokirjoituksia rituaalisena toimintana, jonka välityksellä tuotetaan moraalisen ihanteen määritelmiä. Suhteessa tähän ihanteeseen luodaan käsityksiä moraalisesta hyvästä ja pahasta sekä ihanteen saavuttamisen edellyttämästä toiminnasta. Tässä yhteydessä pahuuden vastustamisella ja hyvän tavoittelulla pyritään uudelleenmuotoilemaan yhteiskunnassa vallitsevia ihmis-eläin-suhteita.

Lähestymme turvakotien toimintaan kytkeytyviä moraalisia merkityksiä tutkimalla muistokirjoituksissa toistuvia pelastumisen diskursseja. Tämän aineistolähtöisen diskurssin keskeisiä piirteitä tulkitsemme suhteessa turvakotien harjoittamaan muunlajisten kuoleman ritualisoimiseen tai ritualisaation prosessiin.⁸ Ritualisaatiolla viittaamme tässä yhteydessä symbolisen kommunikaation toistuviin käytäntöihin, joiden kautta turvakodit viestivät ja konkretisoivat, sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti, sisäpiirin jakamia moraalisia ihanteita sekä käsityksiä epäoikeudenmukaisesta väkivallasta ja sorrosta, jonka tuottamiseen yksittäiset ihmiset ja yhteiskunnan rakenteet osallistuvat. Viittaamme tähän turvakotien yhteisön määrittämään sorron ja väkivallan todellisuuteen käsitteellä pahuus.⁹ Tutkimuskysymyksemme ovat: 1) Millä tavalla moraalisen ihanteen tavoittelu ja pahuuden vastustaminen esiintyvät yhteisöllisinä ilmiöi-

nä pelastuskertomuksissa? 2) Millaisia rooleja eri toimijoille määrittyy tapahtumissa, joissa kuvataan pahuudelta pelastumista? 3) Millaisena tapahtumana pahuudelta pelastuminen kuvataan?

Artikkelin aineistona toimivat eläinten muistokirjoitukset on kerätty kahden tuotanto- ja hyötyeläimiin keskittyvän turvakodin, Suomessa sijaitsevan Eläinsuojelukeskus Tuulispään (TP) ja yhdysvaltalaisen The Gentle Barnin (GB) Kalifornian yksikön, julkisilta internetsivuilta. Molemmat tarkasteluun valituista turvakodeista liittyvät toimintansa kautta osaksi eläinoikeusaktivismia ja laajempaa kansainvälistä eläinoikeusliikettä¹⁰ tarjoamalla tuotantoon tai muuten ihmisen hyödynnettäväksi kelpaamattomille eläinyksilöille loppuelämän kodin tai turvallisen sijaiskodin.¹¹ Lisäksi molemmat pyrkivät edistämään eläinten oikeuksia narratiivisten resurssien, kuten eläinten kokemusmaailmaa kuvaavien kertomusten, välityksellä. Vastavien tuotanto- ja hyötyeläinten turvakotien historia ulottuu 1980-luvulle Yhdysvaltoihin, jossa tällaisia turvakoteja on nykyään monia kymmeniä, jopa satoja. Vuosikymmenten aikana ilmiö on laajentunut ja levinnyt ympäri maailmaa — 2010-luvulla myös Suomeen, jossa toimii tällä hetkellä kaksi tuotanto- ja hyötyeläimiin keskittyvää turvakotia.¹²

Aluksi esittelemme teoreettiset lähtökohdamme aikaisemman tutkimuksen pohjalta. Tämän jälkeen esittelemme tarkemmin aineistoa, valittua tutkimusmenetelmää ja analyysin kulua. Tutkimuskysymyksiin vastaamme artikkelin analyysiosiossa, jossa esittelemme tuloksia ja havainnollistamme näiden rakentumista aineistoa kuvaavien esimerkkien välityksellä. Lopuksi pohdimme tulosten merkitystä paitsi suhteessa aikaisempaan tutkimukseen myös laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

MORAALIHYTEISÖN RAKENTUMINEN JA RITUAALINEN TOIMINTA

Lähestymme eläinten turvakoteja moraaliyh-teisöinä, joiden sisällä rakennetaan yhteiskun-nallisesti vaihtoehtoista maailmankatsomusta liittyen erityisesti moraalisiin käsityksiin ih-misten ja muiden eläinten välisistä suhteista.¹³ Tässä yhteydessä tarkastelemme turvakotien tuottamia pelastuskertomuksia laajemman eläinoikeusliikkeen ja eläinaktivismin konteks-tissa toimintana, jonka tulkitsemme sisältävän myös uskonnonkaltaisia piirteitä – erityisesti suhteessa yhteisöllisyyden kokemuksen ja jaetun sosiaalisen todellisuuden rakentumi-seen. Näkökulmamme eläinoikeusaktivismiin uskonnonkaltaisiin piirteisiin nojaa erityisesti Kerstin Jacobssonin ja Jonas Lindblomin tutkimuksiin,¹⁴ joiden mukaan eläinoikeus-aktivistien yhteisö rakentuu ensisijaisesti kokemuksille jaetusta moraalista ihanteesta ja tähän sitoutumisesta.¹⁵ Vastaavalla tavalla esimerkiksi Gordon Lynch on luonnehtinut uskonnon ilmiönä tarjoavan jaettuja arvoja, uskomuksia ja käsityksiä, jotka liittävät ihmisiä yhteen ja tarjoavat viitekehyksen arkipäiväisen elämän rakentumiselle.¹⁶ Uskonnon käsite ym-märretään tästä näkökulmasta analyttisenä työkaluna, jota voidaan soveltaa laajasti hyvin erilaisten, myös sekulaarien ja perinteisesti ei-uskonnollisten, ilmiöiden tarkasteluun.¹⁷ Tavoitteena ei tällöin ole väittää, että tutkit-tavassa ilmiössä olisi kyse uskonnosta sanan perinteisessä merkityksessä, vaan pyrkimyksenä on löytää ilmiöön uudenlaisia näkökulmia lähestymällä sitä uskonnonkaltaisena.¹⁸

Jacobsson ja Lindblom korostavat nimen-omaan rituaalisen toiminnan merkitystä jaetun moraalisen ihanteen (moral ideal) ja tästä juontuvan yhteisöllisyyden kokemuksen raken-tumisessa. Rituaaleilla he viittaavat toistuviin ja yhteisöllisesti merkityksellisiin symbolisiin sekä kommunikatiivisiin käytäntöihin.¹⁹ Tästä

näkökulmasta eläinten muistokirjoitusten julkaiseminen säännöllisesti toistuvana ja yhteisöllisiä merkityksiä rakentavana sekä näitä viestivänä toimintana vastaa Jacobssonin ja Lindblomin määritelmää rituaalista. Tämä rituaalinen toiminta tähtää yhteisöllisen identiteetin muokkaamiseen tarjoamalla yhteisön jäsenille tilaisuuksia kirkastaa ja konkretisoida jaettua moraalista ihannetta. Ri-tuaalit myös hahmottavat sosiaalisesti jaettuja käsityksiä aktivismin varsinaisista päämääristä suhteessa vallitsevaan yhteiskunnalliseen kontekstiin; millaisena turvakotien edustaman toiminnan varsinainen merkitys ymmärretään, erityisesti liittyen yhteisön ulkopuoliseen pa-huuteen.

Moraalisen ihanteen keskeisyys näkyy myös Timothy Fargon eläinten turvakodeissa toimivien aktivistien maailmankatsomuksia tarkastelevassa tutkimuksessa, jossa eläinten turvakodit esitetään erityisinä väkivallan

7 Vrt. Salonen & Bardy 2015, 7–8.

8 Vrt. Sumiala 2014.

9 Ks. Csordas 2019; Csordas 2013; Moe-Lobe-da 2013; van Kessel 2019.

10 Singer 1975; Jacobsson & Lindblom 2016, 23, 25; Lundbom 2009, 108; Morero 2009, 171.

11 Donaldson & Kymlicka 2015, 51.

12 Donaldson & Kymlicka 2015, 50; Vihelmaa 2018, 455; vrt. esim. Vegannavigaator 2019.

13 Vrt. Jacobsson 2014, 320; Jacobsson & Lind-blom 2016, 94.

14 Ks. Jacobsson 2014; Jacobsson & Lindblom 2016.

15 Jacobsson 2014, 318–319; Jacobsson & Lind-blom 2016, 70–71, 93.

16 Lynch 2005, 28; Vrt. Kurenlahti & Salonen 2018, 9–10.

17 Vrt. esim. Bailey 1997.

18 Vrt. Kurenlahti & Salonen 2018.

19 Jacobsson 2014, 322–323.

ulkopuolelleen sulkevana ja pyhää suojelevina paikkoina. Tässä yhteydessä pyhäksi käsitetään eläinten itseisarvo ja oikeus elämään.²⁰ Suhteessa esimerkiksi eläinteollisuuden Fargon tulkinta alleviivaa turvakotien luonnetta maailmankatsomuksellisesti vaihtoehtoisina yhteisinä, joiden sisäpiirin ylläpitämät moraalikäsitteet rakentuvat kiinteässä suhteessa yhteisön ulkopuolisiin toimijoihin kuten teollisen eläintuotannon edustajiin.

Tässä artikkelissa tarkastelemme näitä turvakodeissa rakentuvia moraalikäsitteitä ja sitä, miten ne suhteutuvat ihmistoiminnan tuloksena tuotettuun sekulaarin pahuuden rakentumiseen. Sekulaarilla pahuudella viittaamme maalliseen ihmistoiminnan tuloksena tuotettuun moraaliseen pahuuteen, joka ei liity käsitteeseen esimerkiksi yliluonnollisista toimijoista. Tutkimuksessamme tarkastelemme kyseisen pahuuden määrittymistä yhteisöllisenä ja kulttuurisesti ohjautuvana prosessina, jossa epäoikeudenmukainen sorto ja väkivaltaa edustava toiminta tai yhteiskunnan ylläpitämä rakenne edustaa pahuuden ilmentymää.²¹ Kyseisen pahuuden on nähty aikaisemmassa tutkimuksessa kytkeytyvän ihmistoimintaan joko aktiivisesti kärsimystä tuottavina suorina tekoina tai passiivisesti niinä rakenteina, joiden ylläpitämään kärsimykseen ihmiset osallistuvat.²²

Rakenteisiin liittyvän pahuuden määritelmää on aikaisemmin käsitteellistännyt muun muassa teologi Cynthia Moe-Lobeda.²³ Hänen mukaansa pahuutta voidaan tarkastella maallisena ilmiönä, jota tuotetaan ihmisten toistuvan arkisen toiminnan tuloksena syntyvissä yhteiskunnan rakenteissa. Tällöin pahuus usein piiloutuu kyseisiin rakenteisiin ja totuttujen toimintatapojen taakse, jolloin se aiheuttaa oikeutettua ja sivuutettua kärsimystä sekä väkivaltaa. Rakenteellisen pahuuden voidaan tulkita esiintyvän usein

systemisempänä pahuuden muotona kuin yksittäisen toimijan tuottama suora pahuus. Tutkimuksessamme oletamme näiden rakenteellisen ja suoran pahuuden määritelmien esiintyvän suhteessa niihin moraalikäsitteisiin, joihin yhteisön toiminta perustuu suhteessa ympäröivään todellisuuteen.²⁴

Oletamme muistokirjoituksilla olevan myös erityinen moraalikasvatuksellinen merkitys suhteessa yhteisön sisä- ja ulkopuolisiin toimijoihin, esimerkiksi sosiaalisen median välityksellä. Yhteisön sisäpiirissä muistokirjoituksilla pyritään vakiinnuttamaan yhteisössä vallitsevaa moraalista ihannetta, johon liittyviä käsitteitä vahvistetaan ja opitaan osallistumalla kyseiseen rituaaliseen toimintaan. Suhteessa ulkopuolisiin toimijoihin kyseessä voidaan ajatella olevan pyrkimys vaikuttaa kulttuurisesti määrittyneeseen ajatteluun ja maailmankatsomuksiin.²⁵ Tätä kasvatuksellista toimintaa näyttäisi ohjaavan toive eläinoikeusliikkeen tukeman arvo- ja uskomusmaailman laajenemisesta.

Eläinaktivismiin liittyvässä aiemmassa tutkimuksessa on korostunut moraalisen maailmankatsomuksen oppiminen ja ylläpito siten, että aktivistit ovat altistaneet itsensä eläinten kokemalle kärsimykselle esimerkiksi kuvien ja kertomusten kautta. Muun muassa Niklas Hansson ja Kerstin Jacobsson ovat soveltaneet James Jasperin ja Jane Poulsenin moraalisen shokin konseptia²⁶ ja korostaneet jatkuvien mikro-shokkien maailmankatsomuksellista merkitystä.²⁷ Tästä näkökulmasta eläinaktivismiin liittyvän moraaliyhteisön rakentuminen on perinteisesti näyttäytynyt vahvasti kärsimyksestä motivoituvana toimintana.²⁸

Turvakotien toimintaa tarkastellessa on myös huomioitava, että kyse on nimenomaan monilajisista yhteisöistä.²⁹ Tällaisina ne tarjoavat ihmisille usein ainutlaatuisia mahdollisuuksia olla kontaktissa ja tutustua

eläinyksilöihin, jotka arkielämässä jäävät yleensä etäisiksi. Turvakotien yhteydessä ihmisille avautuu tilaisuuksia luoda suoria, merkityksellisiä ja emotionaalisia suhteita eläinyksilöihin, joiden lajitovereiden kohtaloista saatetaan tuntea esimerkiksi surua, epätoivoa tai vihaa.³⁰ Muistokirjoitusten kautta ilmenevä kuolleiden eläinyksilöiden rituaalinen sureminen ja muistaminen kuvastaakin turvakodeissa toimivien ihmisten suhdetta menehtyneiden yksilöiden eläviin lajitovereihin.³¹ Konkreettisella toiminnan tasolla turvakotien harjoittaman eläinaktiivisuuden keskiöön asettuu yhteiskunnallisesti vaihtoehtoisten eläinsuhteiden todeksi eläminen — omanlaiseensa yhteisölliseen utopiaan osallistuminen.

Moraaliyhteisöinä turvakoteja määrittää myös oletus siitä, että toimintaan osallistuvat ihmiset, esimerkiksi vapaaehtoiset ja vierailijat, sitoutuvat jaettuun moraaliseen ihanteeseen. Turvakodeissa asuvat ja työskentelevät ihmiset esimerkiksi noudattavat toimintaan osallistussaan vegetaristista tai vegaanista elämäntapaa ja myös vierailijoiden toivotaan kunnioittavan samoja periaatteita käyntiensä aikana.³² T. J. Fargon mukaan vegetarismi on ymmärrettävä erityisesti turvakotien henkilökunnan arkipäiväistä maailmankatsomusta keskeisimmin jäsentävänä tekijänä.³³ Samalla tähän paikallistasolla toteutuvaan moraaliseen ihanteeseen sitoutuminen liittyy turvakotien toimintaan osallistuvat ihmiset osaksi laajempaa eläinoikeustoimijoiden yhteisöä, joka jakaa pitkälti samankaltaiset käsitykset eläinten itseisarvosta. Tämä mahdollistaa kokemuksen moraalista yhteisöllisyydestä, joka laajenee paikallisyhteisön rajojen ulkopuolelle.

MUUNLAISEN ELÄIMEN KUOLEMA

Kuolema näyttäytyy monin tavoin eläinten turvakotien työssä ja toiminnassa.³⁴ Turvakotien olemassaolo rakentuu merkittävältä osin aja-

tukselle siitä, että yhteisön sisä- ja ulkopuolella elävien eläinten elämät ja kuolemat ovat laadullisesti merkittävillä tavoin erilaisia. Esimerkiksi eläinsuojelukeskus Tuulispää kuvaa eläinasukailleen olevan yhteistä se ”ettei niille ole ollut paikkaa minne mennä tai että niiden henki on ollut uhattuna”.³⁵ Toisin kuin useat muut toimijat, turvakodit pyrkivät tarjoamaan eläimille ”turvallisen ja mielekkään loppuelämän”.³⁶

Turvakotien eläinasukkaiden joukossa elää tyypillisesti myös vanhempia, huonokuntoisia, kaltoinkohdeltuja tai esimerkiksi eläinjalostuksesta johtuvista ongelmista ja rakenteellisista vioista kärsiviä yksilöitä. Esimerkiksi munijakanojen elämä on turvakodeissa verrattain lyhyt, sillä niillä on usein jalostuksesta juontuvia, tiheään munintatahtiin liittyviä sairauksia.³⁷ Samoin esimerkiksi ravi- tai ratsastuskouluhevokset saapuvat turvakoteihin usein siinä vaiheessa, kun niitä ei voida enää hyödyntää työhevosena niiden ikääntymisen tai muun työtehoon liittyvän syyn vuoksi.

20 Fargo 2015, 329; vrt. Jacobsson & Lindblom 2016, 79–80.

21 Moe-Lobeda 2013; van Kessel 2019.

22 Csordas 2019, 41–42.

23 Moe-Lobeda 2013.

24 Vrt. Csordas 2013.

25 Hansson & Jacobsson 2014.

26 Jasper & Poulsen 1995.

27 Hansson & Jacobsson 2014, 271–275.

28 Vrt. Pike 2017, 420–421.

29 Jones & Gruen 2016, 197.

30 Vrt. Pallotta 2016, 191–192; ks. myös Pike 2017, 420–421.

31 Vrt. Ketola 2014, 180; Pike 2017, 420–421.

32 Vierailut 2020.

33 Fargo 2015, 329.

34 Jones & Gruen 2016, 199.

35 Mikä on Tuulispää? 2020.

36 Ibid.

37 Ks. Lundqvist 2005, 10; An HSUS Report, s. a.

Pyrkimys tarjota eläinyksilöille turvallinen ja mielekäs loppuelämä saattaakin käytännössä tarkoittaa saattohoitoa muistuttavaa huolenpitoa ja varautumista eläimen tulevaan menehtymiseen. Samoin täysin terveet yksilöt, toisinaan jopa koko elämänsä turvakodissa eläneet eläinasukkaat, tulevat myös kuolemaan. Kuoleman vaihteisuus – kuoleamisen prosessi³⁸ – onkin tuotantoeläinten turvakodeissa jatkuvasti tavalla tai toisella läsnä, minkä seurauksena yhteisöissä on oltava aina tietty valmius kuoleman kohtaamiseen ja käsittelyyn.³⁹

Tuotanto- ja hyötyeläinten turvakotien kontekstissa kuoleman kohtaamisen sekä tämän aiheuttamien tunteiden ilmaisun tekee poikkeukselliseksi se, että prosessi tapahtuu erilajisten, ei-inhimillisten, ja toisaalta ihmisten hyötykäyttöön asetettujen eläinten menehtymisen kautta. Toistaiseksi kuoleman kulttuureihin ja rituaaleihin liittyvä tutkimus on keskittynyt pääosin inhimillisen kuoleman moniulotteisuuteen.⁴⁰ Esimerkiksi uskontotieteessä on kuitenkin tutkittu myös ihmisen ja eläimen väliseen suhteeseen liittyviä uskomuksia ja rituaaleja, muun muassa eläinten tappamiseen ja kuolemaan liittyviä merkityksiä metsästyksen ritualisoinnin yhteydessä. Vastaava tutkimus on kuitenkin keskittynyt pääosin alkuperäiskansoihin tai muuten myöhäismoderneista kehittyneistä länsimaista keskeisesti poikkeaviin konteksteihin.⁴¹ Nykyajalle tyypillisten domestikoituneiden tuotanto- ja hyötyeläinten kuolema edustaa siten myös uskonnontutkimuksessa monin tavoin marginaalista tutkimuskohdetta.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on esitetty, miten menehtyneen suremiseen liittyvät kulttuurisen sopivuuden rajat kulkevat usein ihmisen ja muiden eläinten välillä.⁴² Verrattuna tuotanto- ja hyöty- sekä villieläimiin, lemmikkieläimet ovat kuitenkin suhteessaan ihmisiin kulttuurisesti toisenlaisessa asemassa. Lemmikkieläinten näkyvä läsnäolo osana ih-

misten jokapäiväistä elämää on johtanut siihen, että ihmiset ovat oppineet solmimaan näiden eläinyksilöiden kanssa läheisiä sosiaalisia ja emotionaalisia suhteita.⁴³ Näin ollen lemmikkieläinten kuoleman sureminen on usein sosiaalisesti hyväksyttyä ja yleistä, mutta tuotantoeläinten julkinen ja näkyvä sureminen lähes olematonta.⁴⁴ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös eläintuotannon piirissä ihmisen ja eläimen välille voisi muodostua merkityksellisiä suhteita. Esimerkiksi hoitajansa kanssa vuosien ajan elävän lypsylehmän lähettäminen teuraaksi saattaa aiheuttaa surua, vaikka sen samalla ajatellaan olevan lehmän väistämätön kohtalo.⁴⁵

Eläinten yleiseen kategorisointiin liittyy huomattavia ihmisen ja eläinten suhteita koskevia ongelmia. Keskeinen kysymys koskee sitä, minkälaisiin eläimiin ihmiset ovat oppineet muodostamaan tai saaneet mahdollisuuksia muodostaa merkityksellisiä suhteita sekä minkälaisia merkityksiä näiden suhteiden ympärille pääsee rakentumaan. Eläinten yleinen näkyvyys osana ihmisten arkitodellisuutta,⁴⁶ johon liittyy olennaisesti myös ihmisten mahdollisuudet luoda omakohtaisia suhteita eläinyksilöiden kanssa,⁴⁷ on ratkaiseva. Näkyvyys vaikuttaa merkittävästi siihen, miten eläimen kuolemaan liitetyt merkitykset muotoutuvat ja minkälaista sosiaalista toimintaa näiden merkitysten ympärille syntyy.⁴⁸ Tästä näkökulmasta turvakotien toimintaan liittyvät moraalikasvatukselliset ulottuvuudet näyttäytyvät sosio-kulttuurisesti merkittävänä pyrkimyksinä vaikuttaa vallitseviin ihmis-eläin-suhteisiin.

Turvakotien toiminnassa ilmenevä eläinten kuoleman ritualisaatio tarkoittaa tässä artikkelissa kaikkia niitä yhteisön sisäistä todellisuutta rakentavia symbolisten merkitysten käytäntöjä, joita toimijat liittävät yksittäisten eläinasukkaiden kuolemiin.⁴⁹ Samalla rituaalinen toiminta osallistuu kasvatuksellisina käytäntöinä jaetun moraalisen ihanteen välittämiseen myös yh-

teisön ulkopuolelle. Kyse on tietynlaisten symbolisten elementtien toistamisesta, symbolisen kommunikaation käytäntöjen prosesseista.⁵⁰ Eläinten kuoleman ritualisaatio tarjoaa yhteisöille mahdollisuuksia konkretisoida jaettu ihanteita sekä samalla neuvotella yhteisön sisä- ja ulkopiirin välisiä suhteita.⁵¹

Rituaalisaation seurauksena eläinten kuolemalla on keskeinen narratiivinen ja identiteettipoliittinen rooli siinä, miten turvakotien piirissä toimivien ihmisten kokemusmaailmat muovautuvat. Esimerkiksi eläinten muistokirjoitusten välityksellä yhteisön jäsenet päätyvät sekä kuvaamaan että elämään jo nyt todeksi sitä toivottua sosiaalista muutosta, joka asettuu turvakotien toiminnan laajemmaksi yhteiskunnalliseksi päämääräksi. Yhteisön jakamat uskomukset, käsitykset ja arvot ruumiillistuvat rituaalisen toiminnan välityksellä osaksi kerrotua todellisuutta.

AINEISTO JA ANALYYSI

Artikkelin tutkimusaineisto kerättiin Suomessa sijaitsevan Eläinsuojelukeskus Tuulispään (TP) ja yhdysvaltalaisen The Gentle Barn (GB) -turvakotien Kalifornian yksikön julkisilta internetsivuilta keväällä 2020. Aineistonkeruukohteet valitsimme turvakotien koon, sijainnin ja muistokirjoitusten julkaisu- tai -käytön perusteella. GB:n muistokirjoitukset sisällyttimme aineistoomme sillä perusteella, että tuotanto-eläimiin keskittyvien turvakotien liike on alun perin lähtöisin Yhdysvalloista⁵² ja artikkelin kirjoitushetkellä GB:n Kalifornian yksikkö oli verrattain suuri toimija liittovaltiossa. TP valikoitui mukaan Suomen suurimpana ja maan ensimmäisenä laajamittaista turvakotitoimintaa harjoittavana yhteisönä, joka edustaa Suomessa varsin uutta eläinoikeusaktiivisuuden muotoa.⁵³ Keskeinen valintamme peruste oli myös se, että molemmissa turvakodeissa on kirjoitettu ja julkaistu systemaattisesti muistokirjoituksia

kaikista niissä edesmenneistä eläimistä. Kokonaisuudessaan aineisto käsitti 160 muistokirjoitusta, joista 113 kerättiin GB:n ja 47 TP:n verkkosivuilta. Keräämishetkellä aineistokokonaisuus sisälsi kaikki julkaistut muistokirjoitukset molemmista tutkimuskonteksteista.

Tutkimuksessamme lähestyimme muistokirjoituksia diskurssianalyysin⁵⁴ näkökulmasta siten, että muistokirjoitukset nähtiin sosiaalisen toimintana, joka itsessään osallistuu yhteisöllisten merkitysten tuottamiseen ja ylläpitämiseen.⁵⁵ Toisin sanoen tulkitsemme muistokirjoituksissa olevan kyse turvakotien kontekstissa tapahtuvasta sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Metodina diskurssianalyysi pohjautuu tieteenfilosofiseen sosiaalisen konstruktionismin teoriaan,⁵⁶ mikä tekee diskurssianalyysistä luontevan metodisen vaih-

38 Vrt. Hakola & Kivistö & Mäkinen 2014, 10.

39 Jones & Gruen 2016, 200.

40 Vrt. esim. Sumiala 2013; Hakola & Kivistö & Mäkinen 2014; Butters 2020.

41 Esim. Piludu 2019.

42 Monahan 2016, 165.

43 Ibid; Taylor 2007, 61.

44 Pallotta 2016, 192. Vrt. Monahan 2016, 165; Schuurman 2017, 294.

45 Kaarlenkaski 2012, 248–250; Schuurman 2017, 301–302.

46 Vrt. O’Sullivan 2011; Kupsala 2015, 79–80; Kupsala 2018, 199.

47 Vrt. Morero 2009, 166. O’Sullivan 2011, 60–62.

48 Ks. Pallotta 2016, 192.

49 Vrt. Pike 2017, 421.

50 Sumiala 2014, 143.

51 Vrt. Jacobsson & Lindblom 2016, 93–94.

52 Donaldson & Kymlicka 2015, 50.

53 Vihelmaa 2018, 455.

54 Hjelm 2011; von Stuckrad 2013; Jokinen et al. 2016.

55 Vrt. Hjelm 2011, 134–135.

56 Esim. von Stuckrad 2013, 21; Hjelm 2011, 134.

toehdon. Varsinainen analyysi eteni teorialähtöisesti, jolloin vastauksia tutkimuskysymyksiin tulkittiin jatkuvasti suhteessa edellä esiteltyihin teoreettisiin näkökulmiin ja taustaoletuksiin turvakotien toiminnan uskonnonkaltaisuudesta. Erityisesti arvioimme sitä, miten muistokirjoitukset näyttäytyivät rituaalisena toimintana.

Analyysin alussa huomio oli koko aineiston tasolla. Tarkastellessamme molempien turvakotien muistokirjoituksia rinnakkain yhtenä aineistokokonaisuutena havaitsimme toistuvan kerronnallisen rakenteen, jota nimitämme pelastuskertomukseksi. Tässä kertomustyypissä edesmenneiden eläinten kuvattiin vapautuneen pahuuden vallan alta kohti eri tavoin miellettyä pelastumista. Pelastuskertomuksissa oli erilaisia vaiheita ja myötävaikuttavia toimijoita. Näissä kertomuksissa kyse oli turvakotien tuottamista tulkinnoista liittyen eläimiin kohdistuvaan rakenteelliseen sortoon ja väkivaltaan sekä näiden alta vapautumisen mahdollisuuden osana joko tämän- tai tuonpuoleista todellisuutta.

Tulkitsimme näiden pelastuskertomusten edustavan turvakotien harjoittaman eläinten kuoleman ritualisaation yleisrakennetta. Tämä tarkoittaa sitä, että kertomukset ilmentävät eläimen kuolemaan liittyviä turvakodeissa harjoitettuja symbolisen kommunikaation vakiintuneita ja toistuvia käytäntöjä. Samalla diskursiivisesta näkökulmasta tulkitsimme, että pelastuskertomuksissa on kyse aktiivisesta sosiaalisesta prosessista. Vertailimme aineistoamme aikaisempaan väkivallan ja myötätunnon välistä suhdetta koskevaan tutkimukseen⁵⁷ ja nostimme esille pelastuskertomukseen liittyviä pahuuden ja pelastuksen diskursseja, jotka vaikuttivat muistokirjoitusten kontekstissa nivoutuvan toisiinsa. Erityistä huomiota kiinnitimme tutkimuskysymyksiämme seuraten sekä eksplisiittisiin että implisiittisiin käsityksiin moraalisen ihanteen tavoittelusta ja pahuuden

vastustamisesta. Lisäksi pohdimme eri toimijoille myönnettyjä rooleja osana vapautumisen prosessia sekä muistokirjoituksissa esiintyviä kuvauksia siitä, mitä pahuudelta pelastuminen varsinaisesti merkitsee.

Alustavien tulosten tarkentuessa ja toistuvien diskursiivisten elementtien hahmottuessa päädyimme rajaamaan aineistosta pois muut kuin tuotanto- ja hyötyeläimiin lukeutuvat eläinyksilöt. Samalla valitsimme sellaisia esimerkkejä, jotka ilmensivät parhaiten tutkimuskysymysten näkökulmasta keskeisiä ja koko aineiston tasolla toistuvia diskursiivisia elementtejä. Tarkempaan diskurssianalyysiin tarkasteluun päätyi tässä yhteydessä 46 muistokirjoitusta. Artikkelissa viittaamme aineistoesimerkkien yhteydessä näihin muistokirjoituksiin kirjaimella M sekä tätä seuraavalla järjestysnumerolla, josta selviää mihin kirjoitukseen kyseinen esimerkki viittaa.

Lopullisessa analyysissämme keskityimme tutkimuskysymysten ohjaamina kolmeen aineistossa toistuvaan päädiskurssiin: 1) moraaliyhteisön rakentumisen diskurssi, 2) toimijuuden diskurssi ja 3) pelastustapahtuman diskurssi. Moraaliyhteisön rakentumisen diskurssi keskittyi toisaalta muotoilemaan jaetun moraalisen ihanteen⁵⁸ merkitystä, mutta myös esittämään keinoja tämän saavuttamiseksi. Toimijuuden diskurssi keskittyi siihen, kenelle myönnettiin jaetun moraalisen ihanteen saavuttamisen näkökulmasta pelastajan rooli ja kenelle pahuuteen liittyvä positio. Pelastustapahtuman diskurssi ilmensi käsityksiä pelastuksen merkityksestä joko tämän- tai tuonpuoleisena tapahtumana; milloin pahuudelta käytännössä vapauduttiin ja mitä pelastuminen eri yhteyksissä merkitsi. Moraalisen ihanteen ja tämän saavuttamiseen tähtäävät moraalikasvatukselliset ulottuvuudet esiintyivät koko aineistossa jokaista kolmea päädiskurssia yhdistävinä diskursiivisinä elementteinä.

MORAALIYHTEISÖN RAKENTUMISEN DISKURSSI

Tutkimusaineistossamme havaitsimme yhteisön rakentumiseen liittyvän ritualisaation prosessin, joka ilmeni muistokirjoituksissa edesmenneiden eläinten pelastuskertomuksina. Näissä pelastuskertomuksissa esiintyy moraalisen ihanteen ja moraalikasvatuksen ulottuvuuksia. Moraalisen ihanteen ulottuvuus käsittää aineistossa ne moraaliset merkitykset, joita yhteisö rakentaa muistokirjoitusten välityksellä tuottaen määritelmiä hyvyyttä ja pahuutta edistävästä toiminnasta. Moraalikasvatuksen ulottuvuudet liittyvät näkemyksemme mukaan yhteisöllisen tiedon vakiinnuttamiseen ja jakamiseen sekä muutoksen tavoitteluun muistokirjoitusten lukijassa ja tämän suhteessa laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Moraalikasvatuksen ja moraalisen ihanteen ulottuvuudet esiintyvät aineistossa pääosin implisiittisesti eli turvakodit eivät totea muistokirjoituksilla olevan suoraa kasvatuksellista tai moraalista tehtävää, vaan nämä ulottuvuudet rakentuvat muistokirjoituksista tekemiemme tulkintojen perusteella.

Eläinten pelastuskertomukset toistuvat lähes kaikissa turvakotien muistokirjoituksissa sekä TP:n että GB:n käsittävissä aineistoissa, kuvastaen yhteisöjen jakamia moraalisia merkityksiä ja moraalisen ihanteen tavoittelun keinoja. Tämän pelastuskertomuksiin liittyvän huomattavan yhdenmukaisuuden tulkitsimme ilmentävän molempien toimijoiden jakamaa yhteyttä eläinoikeusliikkeen kansainvälisen yhteisön moraaliseen ihanteeseen,⁵⁹ jota kohti turvakotien toiminnan välityksellä pyritään liikkumaan. Tämän ihanteen tavoittelu ilmenee pelastuskertomuksiin liitettynä voimakkaana moraalisen sanomana. Moraalikasvatuksen ulottuvuus rakentuu aineistossa tämän sanoman ympärille. Sen välityksellä kuvataan toistuvasti

turvakotien normatiivista moraalitietoa ja sen tarpeellisuutta suhteessa muihin toimijoihin.

Muistokirjoituksista moraalikasvatuksen ulottuvuudesta on tulkittavissa sekä normatiivinen että transformatiivinen ulottuvuus. Normatiivinen ulottuvuus esiintyy aineistossa moraaliseen tietoon liittyvänä diskurssina. Kyseinen diskurssi ilmentää yhteisön käsityksiä moraalista ihanteesta ja siitä, millä tavalla tätä ideaalia kohti tulee liikkua. Se kuvaa myös tämän tiedon siirtoa ja vakiinnuttamista eläimen kuolemaan liittyvän rituaalisen toiminnan, muistokirjoituksen tuottamisen ja yhteisöllisen jakamisen välityksellä.⁶⁰ Moraalinen tieto ilmenee muistokirjoituksissa kertomuksina, joiden välityksellä kommunikoidaan ja vahvistetaan yhteisöllisyyteen liittyviä käsityksiä moraalista ihanteesta, sen tavoittelusta ja näihin liittyvistä hyvyyden ja pahuuden määritelmistä.⁶¹

Muistokirjoitusten transformatiivinen ulottuvuus rakentuu puolestaan muutoksen tarvetta kuvaavien diskurssien välityksellä, joissa tulkitsimme turvakotien moraalialia kuvaavan ja perustelevan rakenteen suhteessa sen omaan ja muiden toimintaan. Tämän diskurssin välityksellä edellytetään muutosta joko yhteiskunnan rakenteiden tai yksittäisten ihmisten toiminnan tasoilla.⁶²

Tämä transformatiivinen ulottuvuus ilmenee muistokirjoituksissa kuvattujen pelastuskertomusten välityksellä. Niissä tuodaan voimakkaasti esille epäkohtia, jotka liittyvät

57 Kurenlahti 2019.

58 Ks. Hansson & Jacobsson 2014; Jacobsson 2014; Jacobsson & Lindblom 2016.

59 Vrt. Hansson & Jacobsson 2014; Jacobsson 2014; Jacobsson & Lindblom 2016.

60 Vrt. Jacobsson 2014.

61 Vrt. Fargo 2015.

62 Vrt. Hansson & Jacobsson 2014.

ihmisen ja muiden eläinten suhteisiin. Tämän myötä muistokirjoituksissa on tulkittavissa lukijan sisäistä, yksilökohtaista muutosta tavoitteleva motiivi, joka ilmenee tarpeena kertoa ihmis-eläin-suhteeseen liittyvistä moraalisisista ongelmista ja pelastumisesta, joka toteutuu turvakotien edustaman moraalin mukaisesti.

Turvakotien moraalilyhteisön rakentumiseen liittyvät moraalikasvatuksen ja moraalisin ihanteen ulottuvuudet välittyvät pelastuskertomusten ritualisaation kontekstissa. Aineistossa pelastus saa moraalisen merkityksensä usein monivaiheisena polkuna, jossa kuvataan ensin eläinten kohtaama epäoikeudenmukaisuus ja tätä ylläpitävä pahuus. Tämän jälkeen kuvailaan eläimen vapautuminen pahuudesta eli pelastus, joka ilmenee kertomuksissa liikkeenä kohti hyvyyttä ja oikeudenmukaisempaa asioiden tilaa. Sekä pahuus että pelastus toteutuvat kertomuksissa moninaisten toimijoiden myötävaikutuksen seurauksena.

Pelastus ilmenee myös useita kertoja toistuvana tapahtumana saman muistokirjoituksen kehyksessä. Tällöin eläin pelastuu useasti pahuuden tuottamalta kuoleman uhalta tai kärsimykseltä. Tämä ilmenee esimerkiksi Kaaleppi-kukon pelastusta kuvaavassa esimerkissä. Kyseinen esimerkki ilmentää pelastuskertomukselle tyypillistä rakennetta ja siitä välittyviä moraalisin ihanteen sekä moraalikasvatuksen ulottuvuuksia, joiden kautta lukijalle välitetään tietoa tavoiteltavasta moraalisisesta tilasta ja muutoksen tarpeesta.

Kananmunantuotannossa syntyville kukkotipuille on tapana käydä huonosti pian kuoriutumisen jälkeen, sillä niiden kohtalo on joutua ensimmäisenä elinpäivänään silppuriin tai kaasutettavaksi. Kaaleppi oli onnekas ja vahingossa läpäisi seulan, koska sitä luultiin kanaksi, joten se päätyi asumaan häkkikanalaan. Sieltä se ostettiin taas onnekseen kanalauman kanssa kotikanoiksi. Omistajan muut-

tuneen elämäntilanteen vuoksi kukolle ei jossain vaiheessa enää ollutkaan paikkaa ja päivää ennen metsästäjän surmanluotia Kaaleppi sai paikan Tuulispäästä yhdessä myskisorsien kanssa. Varsinainen onnenkukko! (M17)

Esimerkin aikana Kaaleppi pelastuu kolmesti kuolemalta. Ensimmäistä pelastumista kuvataan kirjoituksessa onnekaaksi vahingoksi, jonka seurauksena Kaaleppi läpäisee seulan. Jos Kaaleppi ei olisi läpäissyt seulaa, se olisi tavallisessa tilanteessa joutunut silppuriin tai kaasutettavaksi. Pahuus ilmenee tässä yhteydessä kananmunantuotannon rakenteina, joiden seurauksena Kaaleppia uhkaa ennenaikainen kuolema jo heti syntymän jälkeen.

Esimerkissä toinen pelastuminen ilmenee kohdassa, jossa kuvataan Kaalepin ostoa häkkikanalasta kotikanalaan. Tätä tapahtumaa kuvataan ilmaisulla ”onnekseen”, mikä ilmentää kirjoituksessa Kaalepin onnea suhteessa tilanteeseen, jossa tämä pelastuu häkkikanalaan liittyvältä pahuudelta. Pahuus ilmenee häkkikanalan edustamana kuolemantuomiona kukolle, joka on tarpeeton munantuotannon rakenteissa. Pahuuden seurauksena häkkikanalaan jääminen olisi luultavasti johtanut Kaaleppi-kukon kuolemaan.

Esimerkissä kotikanala edustaa liikettä kohti parempaa suhteessa häkkikanalaan. Tästä syystä Kaaleppia kuvataan kertomuksessa onnekaaksi. Kaalepin onni ei jatku kuitenkaan pitkään, vaan omistajan elämäntilanteen muutos asettaa Kaalepin jälleen hengenvaaraan. Pahuus ilmenee tässä tilanteessa ihmisen tuottamana riippuvuussuhteena, jonka seurauksena eläimet tarvitsevat aina ihmisen huolenpitoa elääkseen tai ne joutuvat ”surmanluodin” uhreiksi. Kaaleppi kuitenkin pelastuu vielä kolmannen kerran ja saa paikan Tuulispäästä yhdessä myös pelastuneiden myskisorsien kanssa. Täten Kaalepin monivaiheinen pelas-

tuskertomus saa täyttymyksensä Tuulispäässä, jossa Kaaleppi viettää loppuelämänsä.

Kuten Kaalepin esimerkistä käy ilmi, pahuus ja pelastus saavat kertomuksessa moraalisen merkityksensä suhteessa toisiinsa. Muistokirjoituksissa pahuus näyttäytyy kahdella eri tavalla. Ensinnäkin se määrittyy rakenteelliseksi toiminnaksi ja toisekseen yksittäisiin ihmisiin liittyväksi ilmiöksi. Tämä havainto mukailee aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa määritettyjä ja havaittuja pahuuden rakenteellisia ja yksittäiseen ihmiseen yksilöityviä muotoja.⁶³ Pahuuden rakenteellisuus ilmenee kertomuksissa yhteiskunnan hyväksyminä ja ylläpitäminä epäoikeudenmukaisina sekä systeemisinä toimintaperiaatteina, kuten tuotantotapoina tai lopettamiskäytäntöinä, joiden seurauksena eläinyksilöt kärsivät tai ovat vaarassa kohdata ennenaikaisen kuoleman. Yksittäisiin ihmisiin liittyvä pahuus esiintyy puolestaan tuomittavana suorana toimintana, kuten kaltoinkohteluna tai välittömänä väkivallan tekona, joka kohdistuu eläimiin.

Aineistossa pahuus näyttäytyy siis moninaisena ilmiönä, jota vasten peilattuna pelastus ilmenee liikkeenä kohti oikeudenmukaisuutta ja hyvyyttä. Pelastus kuvataan kirjoituksissa esimerkiksi vahinkona, kuten Kaalepin tapauksessa, tai suunnitelmallisena toimintana, jossa usein ihminen tai muu eläin toimii pelastajan roolissa. Joissain tapauksissa pelastus saavutetaan vasta kuoleman jälkeen, kun elämään erottamattomasti liittyvä kärsimys lopulta päättyy. Pelastuksen jälkeisen tilan kuvaukset ilmentävät turvakodin käsityksiä siitä, millaisena hyvä ja parempi todellisuus ymmärretään eläinten näkökulmasta. Näitä moraalisesti hyväksi määrittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi ystävyys, rakkaus, huolenpito, vanhemmuus, vapaus ja elämä.

TOIMIJUUDEN DISKURSSI

Aineistossa rakennetaan myös eri toimijoiden moraalista merkitystä suhteessa turvakotien toimintaan. Toimijoihin liitetään pelastuskertomuksissa hyvyyttä ja pahuutta ilmentäviä ulottuvuuksia, jotka esiintyvät joko pelastamiseen niin suoraan kuin rakenteelliseen pahuuteen osallistumisen välityksellä. Aineistossa esiintyvissä pelastuskertomuksissa pelastajan roolin saavat eläinten pelastamiseen myötävaikuttavat toimijat. Tulkitsimme aineistoa niin, että pelastajat myös auttavat turvakoteja liikkumaan kohti moraalista ihannetta. Moraalisen ihanteen ulottuvuuden näkökulmasta pelastajan rooli esiintyy aineistossa moninaisena ilmiönä, jonka välityksellä kertomuksissa liitetään myönteisiä merkityksiä turvakotien ihannetta edistäviin toimijoihin. Pelastajien moninaisuutta kuvastaa aineistossa se, että eläimen pelastukseen myötävaikuttava toimija saattaa olla turvakodin työntekijä, yksityishenkilö, eläintilan omistaja, perheenjäsen tai työntekijä sekä joissain tapauksissa pelastettava eläin itse tai sen lajitoveri.

Turvakodin työntekijät ja muut pelastajat eivät yleensä toimi yksin, vaan useissa kertomuksissa kuvataan eri toimijoiden yhteistyötä, jonka avulla eläin pääsee lopulta turvakotiin. Tämä ilmentää sitä, että aineistossa turvakodit eivät esiinny suljettuina moraaliyhteisöinä vaan toimivat vuorovaikutuksessa useiden eri pelastajien kanssa moraalista ihannetta tavoitellessaan. Havainto kyseenalaistaa Jacobssonin, Lindblomin ja Fargoon esittämiä näkökulmia liittyen yhteisöjen sisä- ja ulkopiirin välisiin selkeisiin eroihin.⁶⁴ Moraalikasvatuksen

63 Csordas 2019; Csordas 2013; Moe-Lobeda 2013; van Kessel 2019.

64 Fargo 2015, 329; Jacobsson & Lindblom 2017, 79–80.

normatiivisen ulottuvuuden näkökulmasta tarkasteltuna eri pelastajahahmojen käytön voidaan tulkita ilmentävän ja vahvistavan yhteisön tietoa siitä, että myös muut kuin eläinoikeusliikkeen jäsenet pystyvät toimimaan turvakodin tavoittelemaa moraalista ihannetta tukevalla tavalla.

Tähän liittyy myös moraalikasvatuksen transformatiivinen ulottuvuus, sillä kuvaamalla erilaisia pelastajia turvakodit antavat moraalisen toimijuuden myös yhteisön ulkopuolisille henkilöille hyvää tavoittelevan muutoksen mahdollistajina. Täten myös turvakotien ulkopuolisille toimijoille tarjoutuu samaistumisen paikkoja pelastuskertomuksissa. Unelman pelastuskertomus havainnollistaa tätä transformatiivista yhteistyötä erilaisten pelastajien kanssa seuraavasti:

Kesäkuussa 2016 sanomalehti Ilkassa ja Pohjalaisessa uutisoitiin mökin alle karanneesta tarhaketusta Pohjanmaan Kärklaxissa. Erilaisia vaihtoehtoja punnittiin ketun lopettamisesta aina luontoon jättämiseen. Lähitarhoja kartoitettiin, mutta kukaan ei myöntänyt kettua omakseen. Kettu oli nälkäinen ja mökkiläiset syöttivät sitä ahkerasti useamman viikon ajan. Eräs yksityinen ihminen päätti ottaa kettuasian hoitaakseen, ja kun Tuulispäästä luvattiin turvapaikka, alkoi ketun loukutus. Kettu jäi kiinni myöhään perjantai-iltana 8.7. ja kuljetettiin väliaikaisesti Raippaluodon villieläinhoitolaan, josta se muutti Tuulispäähän lauantaina. Kettu oli pelastajansa toiveesta nimeltään Unelma: Unelma turkistarhottomasta maailmasta. (M26)

Kertomuksessa Unelma-ketun pelastamiseen osallistuu kaksi sanomalehteä, todennäköisesti viranomaistaho, mökkiläiset, yksityinen ihminen, villieläinhoitola ja turvakoti. Sanomalehdet tiedottavat Unelman karkaamisesta ja käynnistävät pelastajaverkoston toiminnan. Seuraavaksi kertomuksessa nimeämättömäksi

jäävä pelastaja pohtii erilaisia toimia ketun suhteen. Tämä toimija on todennäköisesti viranomaistaho, joka on velvoitettu tekemään päätöksiä karanteen ketun kohtalosta, sillä ketun omistavaa tarhaajaa ei löydetä. Näistä yksi vaihtoehto on ketun luontoon jättäminen ja toinen lopettaminen. Kumpikaan näistä vaihtoehtoista ei kuitenkaan ole Unelman näkökulmasta hyvä. Seuraavaksi pelastajan roolin saavat nälkäisen Unelman ruokkimiseen viikkojen ajan osallistuvat mökkiläiset. Lopulta yksityishenkilö ottaa pelastajan roolin ja saa turvakodin ottamaan Unelman vastaan. Kun kettu jää loukkuun, pelastajan roolin saa vielä yksi toimija eli villieläinhoitola, jossa Unelma saa asua väliaikaisesti. Monien pelastajien yhteistyön seurauksena Unelma päätyy turvakotiin.

Tässä esimerkissä pelastajien välillä ei näy selkeää moraalista ristiriitaa. Kokonaisuudessa kyseiset ristiriidat liittyvät kuitenkin selkeästi myös toimijoiden määrittämiseen, sillä ne ihmiset, jotka ilmentävät pahuutta suoraan, kuten eläinten pahoinpitelijät, eivät saa kertomuksissa pelastajan roolia. Turvakodit saattoivat kuitenkin toimia yhteistyössä myös niiden toimijoiden kanssa, jotka osallistuvat rakenteellisen pahuuden, kuten tehotuotannon rakenteiden, tuottaman väkivallan ylläpitämiseen. Tästä näkökulmasta pelastuskertomuksissa kuvatut turvakotien yhteisöt eivät näyttäyty väkivallan täysin ulkopuolelleen sulkevinä yhteisöinä, kuten esimerkiksi Fargo on esittänyt.⁶⁵ Päinvastoin, pelastuskertomuksissa turvakotien kuvataan tekevän yhteistyötä myös moraalisesti hyvin erilaisista lähtökohdista toimivien pelastajien kanssa. Näin ne tarjoavat myös heille samaistumisen mahdollisuuksia hyvää edistävinä toimijoina. Seuraava esimerkki kuvaa tätä moraalisesti erilaisista lähtökohdista toteutuvaa yhteistyötä, jonka seurauksena Amber pelastuu.

Tässä kuussa meidän täytyi jättää surulliset ja tuskalliset jäähyväiset pikkuiselle Amber-lehmällemme. Hän syntyi Black Angus -nautatilalle, ja kun tuli aika koota kaikki nuoret naudat laitumelta yhteen ja lähettää ne teurastettavaksi, olikin joukossa pieni, kääpiökasvuinen Amber. Tilalliset ajattelivat, ettei Amberia kannattaisi pienen kokonsa takia lähettää teuraaksi. Niinpä he ottivat meihin yhteyttä kysyäkseen, haluaisimmeko ottaa Amberin. Sanoimme ehdottomasti kyllä, ja niin saimme onneksemme pienen söpöliinin luoksemme, ja Amber sai onnekseen pitää elämänsä. (M7)

Amber-lehmän pelastumistarinassa tilallisilla on pelastajan rooli. Kertomuksen alussa kuvataan tilallisten toimintaan liittyvää rakenteellista pahuutta, joka ilmenee lehmien teuraaksi lähettämisenä. Pahuuden määritelmä rakentuu kertomuksessa viittauksella turvakotien keskeiseen moraaliseen periaatteeseen, joka on kaikkien eläinten oikeus elämään.⁶⁶ Tätä ilmentää myös esimerkin lopussa esitetty toteamus siitä, että Amber sai onnekseen pitää elämänsä. Kyseistä perustavanlaatuisia oikeutta elämään loukataan vakavasti, kun eläimet lähetetään teuraaksi. Tämä ei johda kuitenkaan ajatukseen tilallisten pahuudesta, vaan teuraaksi lähettämistä kuvataan yleisenä käytäntönä, joka tuottaa pahuutta rakenteellisella tasolla. Amber pelastuu rakenteellisen pahuuden piiristä, kun tilallisten mielestä Amberia ei kannata lähettää teuraaksi pienen kokonsa takia. Kertomuksessa tilalliset saavat pelastajan roolin ensinnäkin päättäessään säästää Amberin ja toisekseen ottaessaan yhteyttä turvakotiin. Pelastajien yhteistyö saa täyttymyksensä, kun turvakoti ottaa Amberin vastaan. Tämän yhteistyön kuvaus havainnollistaa sitä, miten erilaisista lähtökohdista voidaan toimia muutoksen mahdollistavina pelastajina ja edesauttaa turvakodin moraalisen ihanteen saavuttamista.

Ihmiset eivät kuitenkaan esiinny aineistossa ainoina pelastumisen edesauttajina, vaan kertomuksissa annetaan pelastajan rooli myös muille eläimille. Siten myös muilla eläimillä on kertomuksissa tärkeä rooli turvakotien moraalisen ihanteen tavoittelussa. Tulkitsimme aineiston perusteella, että pyrkiessään pois päin pahuuden tuottamasta kivusta ja kärsimyksestä myös eläimet vahvistavat turvakotien moraalisen ihanteen oikeutusta ja tavoittelua. Eläimet esitetään pahuuden edessä vastarintaan kykenevinä mielellisinä yksilöinä, jotka toimivat esimerkiksi pelon ja ahdistuksen motivoimina. Myös jo edesmenneet eläimet edesauttavat niistä kerrottujen tarinoiden välityksellä moraalista muutosta muistokirjoitusten lukijoissa. Seuraavassa esimerkissä Susie Q -sika toimii pelastajana ja pelastaa oman henkensä.

Susie Q kasvoi tehotuotantotilalla, jossa häntä lyötiin sähköpiiskoilla ja hänen korvansa revittiin. Hänet vietiin pois äidiltään ja lähetettiin sitten Farmer Johnille kasvamaan, jotta hänet voitaisiin teurastaa kuuden kuukauden iässä. Odottaessaan vuoroaan teurastettavaksi menevien jonossa, hän oli niin peloissaan, että juoksi aidasta läpi kauas kadulle pelastaen näin oman henkensä. (M2)

Esimerkissä kuvataan ensin Susie Q:n kohtaamaa pahuutta, joka näyttäytyy suorana toimintana sähköpiiskoilla lyömisenä, korvien repimisenä ja äidiltä riistämisenä. Tämän jälkeen esimerkissä kuvataan pahuuden tuottamaa teuraaksi joutumisen uhkaa, joka odottaa Susie Q:ta kuuden kuukauden iässä. Susie Q saa pelastajan roolin kertomuksessa, kun hän on teuraaksi joutuvien jonossa jo aivan

65 Fargo 2015, 329.

66 Vrt. Jacobsson & Lindblom 2017, 80.

lähellä kuolemaa. Pelastajan rooli ilmenee, kun Susie Q pelon motivoimana juoksee aidan läpi kauas kadulle. Tämä rooli kiteytyy kertomuksessa, kun Susie Q:n todetaan eksplisiittisesti pelastaneen oman henkensä. Hän siis toimii aktiivisesti oman pelastumisensa edesauttajana ja turvakodin asettamaa moraalista ihannetta edistävällä tavalla vapauttaessaan itsensä pahuudesta. Monissa muissakin vastaavanlaisissa muistikirjoituksissa eläimille annetaan eksplisiittinen pelastajan rooli, jossa niiden todetaan pelastaneen itsensä tai toisensa pahuudelta.

PELASTUSTAPAHTUMAN DISKURSSI

Useiden pelastajien yhteistyön lisäksi myös itse pelastustapahtuma kuvataan aineistossa diskursiivisesti monivaiheisena polkuna, jossa esiintyy tämän- ja tuonpuoleiseen pelastukseen liittyviä ulottuvuuksia. Aineistossa esiintyvissä pelastustapahtumissa turvakotiin saapuminen ei aina tarkoita eläimen välitöntä pelastumista, vaan tämä voidaan tulkita monivaiheisen prosessin alkuna, jonka edetessä eläin vapautuu asteittain kohtaamansa pahuuden kehollisista ja mielellisistä seurauksista. Eläinten kehollisuus ja mielellisyys on pelastuksessa keskeisessä asemassa ja perustelee yhteisön moraalista tietoa pelastuksen tarpeesta ja toiminnan päämäärien oikeutuksesta. Kuvaamalla eläimet esimerkiksi kärsivinä, iloitsevina, surevina, ja rakkautta kokevina psykofyysisinä kokonaisuuksina, tulkitsimme turvakotien perustelevan oman toimintansa moraalista oikeutusta ja peräänkuuluttavan yleisempää yhteiskunnallista muutosta suhteessa yhteisön ulkopuolisen pahuuden eri muotoihin.

Eläinten keho–mieli-ulottuvuuden kuvaamisen välityksellä pahuuden voidaan kuitenkin tulkita ulottuvan pelastuksen prosessissa myös turvakotien omaan arkeen, sillä useissa tapauksissa eläimen kerrotaan kärsivän pahuuden vaikutuksista pitkään, joskus jopa kuolemaansa

asti. Joissain kertomuksissa eläimen kuvataan myös itse toivovan kuolemaa päästäkseen maallisista kärsimyksistä. Nämä pahuuden kauaskantoiset seuraukset ovat voimakkaasti läsnä esimerkiksi ihmisten pahoinpitelemien tai jalostettujen eläinten pelastuskertomuksissa. Useissa tapauksissa turvakotien työntekijöiden rooli pelastajina jatkuu, kunnes eläin on toipunut täysin. Mikäli kärsimyksen oletetaan helpottuvan vasta kuolemassa, työntekijöiden kuvataan joskus myös saattavan eläimet kuoleman tuomaan pelastukseen. Erityisesti jalostuksen keinoin tuotetusta suuresta ja epäsuosuhteisesta kehosta kärsivät eläimet kantavat pahuuden jälkiä hyvin konkreettisesti mukanaan osana kehollista olemassaoloaan aina kuolemaansa asti. Aiemman tutkimuksen kuvaama kuoleamisen prosessi on toisin sanoen moninaisesti läsnä turvakotien arjessa.⁶⁷ Seuraava esimerkki kuvastaa Biscuit-sian pelastumisen prosessia, jonka aikana tämä päättää jättää kehonsa taakseen.

Istuin alas ja hiljennyin mietiskelemään hänen [Biscuitin] kanssaan. Kysyin häneltä, miten hän voi, ja mitä hän halusi. Hän kertoi ikävöivänsä tuulen lailla juoksemista. Hän kertoi olevansa kovin turhautunut siihen, ettei hän vain voisi nousta ylös ja kävellä ympäriinsä, niin kuin aina ennen. Ja että hän olisi valmis jättämään tämän ison, painavan ja kömpelön kehonsa taakseen. Kysyin häneltä, oliko hän varma, ja hän sanoi: ehdottomasti. (M4)

Esimerkissä Biscuit kertoo Gentle Barnin työntekijälle haluavansa jättää kehonsa taakseen. Työntekijä saa pelastajan roolin kommunikoidessaan sian kanssa tämän toiveista ja ajatuksista. Työntekijä kysyy sialta, miten tämä voi ja mitä tämä haluaa ja näin hän saa varmistuksen sian myöhemmin tapahtuvan lopettamisen oikeutuksesta. Tämä oikeutus määrittää työntekijälle pelastajan roolin, kun hän eläimen omaan

toiveeseen perustuen vapauttaa sen maallisesta kärsimyksestä. Biscuitin voidaan tulkita puhuvan mielensä ja geneettisesti ihmisen muokkautumisen kehonsa tilasta kertoessaan pelastajalleen olevansa turhautunut siihen, ettei se voi nousta ylös ja kävellä niin kuin ennen. Tämän myötä voidaan tulkita, että pelastuskertomuksessa ihmisen tuottaman pahuuden jäljet ulottuvat Biscuitin elämän viime hetkille ja hän myös itse toivoo lopullista kehosta vapautumista eli avustettua kuolemaa.

Tuonpuoleisuuteen liittyvä ulottuvuus esiintyy keskeisesti muistokirjoituksissa. Tätä havainnollistaa esimerkiksi seuraava Tuulispään kotisivujen muistokirjoitusosion alkuun liitetty lainaus.

Paratiisissa ei ole kiristäviä hihnoja tai rajoittavia aitoja.

Olet viimein vapaa.⁶⁸

Kuten tästä lainauksesta ja edellisestä esimerkiksi käy ilmi, pelastus kuvataan myös viime kädessä tuonpuoleisessa odottavana ja hyvyyttä edustavana tapahtumana. Tämä ilmenee myös TP:n muistokirjoitusosion nimessä: ”Iltatuulen tuudittamat”. Se kuvastaa kuolemaa rauhallisena, uneen vaipumista mukailevana tapahtumana. Tuonpuoleinen pelastus on vahvasti esillä myös GB:n muistokirjoituksissa, joissa tätä ulottuvuutta kuvataan usein TP:n muistokirjoituksia monipuolisemmilla ilmauksilla. Tämä saattaa johtua osaltaan kulttuurisesta kontekstista, sillä Yhdysvalloissa julkilausuttu uskonnollisuus tai henkisyys on väitetyesti yleisempää ja usein myös sosiaalisesti hyväksytympää kuin Suomessa.⁶⁹

Näissä tuonpuoleista pelastusta kuvaavissa kertomuksissa kuoleman voidaan tulkita kuvastavan moraalisen ihanteen saavuttamista ja lopullista pahuuden tuottaman kärsimyksen voittamista. Niissä muistokirjoituksissa, joissa

kuvaillaan kuoleman jälkeistä tilaa, eläimien kerrotaan aina pelastuvan pahuudelta lopullisesti kuolemassa, vaikka pahuus liitetään erityisesti ennenaikaisen kuoleman tuottamiseen esimerkiksi tehotuotannossa. Täten kuolema itsessään saattaa edustaa sekä hyvää asiaa että pahuuden seurausta riippuen siitä, millaiseen toiminnalliseen kehykseen kuolema pelastustapahtumassa liitetään.

Eryityisesti TP:n muistokirjoituksissa kuvatuissa pelastustapahtumissa hyvyyden ja rakenteellisen pahuuden voittaminen liittyy kuolemaan, sillä ainoastaan sen välityksellä eläin pystyy vapautumaan täysin muistokirjoitusosion alun lainauksessa kuvatuista ihmisen ylläpitämistä aidoista ja kiristävästä hihnoista. Tämä ajatus pelastumisen tuonpuoleisuudesta näyttää liittävän pahuuden määritelmän myös Tuulispään omaan toimintaan eikä sen ylläpitämää moraaliyhteisöä kuvattu pyhänä, eläimiä alistavasta toiminnasta vapaana kollektiivina.⁷⁰ Tämä pahuus ilmenee turvakodeissa erityisesti ihmis-eläin-suhteissa tuotantoeläinten osalta, jotka eivät pysty ihmisen harjoittaman jalostuksen seurauksena selviytymään edes turvakodissa ilman vapautta riistäviä aitoja ja hihnoja.

Ajatus tuonpuoleisuudesta tuo muistokirjoituksiin toivon siitä, että yhteisön moraaliset ihanteet voivat toteutua viimeistään kuoleman välityksellä. Tämän myötä kuolemaan liittyy aineistossa usein normatiivinen ulottuvuus,

67 Vrt. Hakola & Kivistö & Mäkinen 2014, 10.

68 Iltatuulen tuudittamat 2020.

69 Esim. Ruotsila 2019.

70 Vrt. Hansson & Jacobsson 2014; Jacobsson 2014; Fargo 2015, 329; Jacobsson & Lindblom 2017, 79–80.

jonka välityksellä viestitään moraaliväitteitä toivosta ja pahuuden voittamisen mahdollisuudesta. Transformatiivinen ulottuvuus ilmenee taas kuoleman toivoa tuottavassa sanomassa, joka antaa turvakotien moraalille toiminnalle täyttymyksensä. Täten kuolema ei itsessään aina näyttäyty pelastuskertomuksissa epäoikeudenmukaisena tapahtumana, vaan aktiivisena pahuuden voittamisena. Tätä tuonpuoleisuudessa odottavaa pelastusta ilmentää seuraava esimerkki tehotuotannosta, yli 13 000 kanan kanalasta pelastuneen Isabellan muistokirjoituksesta:

Nuku ikiunta pikkuinen, käyskentele maailmassa, jossa kaikki ovat vapaita. (M21)

Kuolema kuvataan ikiunena ja siirtymisenä maailmaan, jossa kaikki ovat vapaita. Tähän tuonpuoleisen kuvaukseen kiteytyy muistokirjoituksista tulkittavissa oleva turvakotien moraalinen ihanne, joka pelastuskertomuksissa määrittäyty toiveeksi eläinten vapaudesta ilman ihmisen tuottamia rajoitteita ja kahleita.⁷¹

POHDINTA

Aineiston keskeisenä teemana näyttäytyi turvakotien paikallisyhteisöjen jakama yhteys laajemman eläinoikeusliikkeen moraaliseen ihanteeseen. Moraalinen ihanne tarkoitti käytännössä toivetta eläinyksilöiden itseisarvon aiempaa paremmin huomioivasta ihmis-kulttuurista ja nykyistä harmonisemmista ihmis-eläin-suhteista. Yleisellä tasolla aineistosta tulkitut moraalisen ihanteen, pahuuden ja tältä pelastumisen merkitykset sekä myös turvakotien toiminnan arvo määrittäyty näiden moraalisten konstruktoiden keskinäisen vuorovaikutuksen välityksellä ja suhteessa kansainväliseen eläinoikeusliikkeeseen. Yhteys itseä laajempaan normatiiviseen viitekehykseen asettui turvakotien harjoittaman aktivismin ja

itseymmärryksen keskeiseksi tekijäksi. Tästä näkökulmasta yhteisön sosiaaliseen rakentumiseen liittyvät uskonnonkaltaiset piirteet muodostuivat ensisijaisesti suhteessa jaettuihin käsityksiin toimintaa ohjaavasta moraalista ihanteesta ja tähän sidoksissa olevasta pahuuden vastustamisesta. Nämä moraaliset merkitykset ilmensivät sisäpiirin käsityksiä itsestään ja sen ulkopuolisista toimijoista sekä liittyivät eri toimijoita yhteen tarjoten kokemuksia laajemmasta kansainvälisestä ja ylikulttuurisesta yhteisöllisyydestä. Tämän eläinten itseisarvoon kiinnittyvän ihanteen voidaan tulkita edustavan turvakotien yhteisöjen jakamaa käsitystä perimmäisestä eläimiin kohdistuvan pahuuden vastustamisesta.

Pelastuskertomusten moraalikasvatukselliset ulottuvuudet suuntautuivat sekä yhteisöihin itseensä normatiivista moraalitietoa vahvistavalla ja ylläpitävällä tavalla että transformaatiota tavoitellen suhteessa muihin toimijoihin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Huomio oli edelleen yhteisöjen itseymmärrystä rakentavassa moraalissa ihanteesta, mutta keskittyi tämän laajenemiseen myös sisäpiirin rajojen ulkopuolelle. Vastaavalla tavalla kasvatuksellista toimintaa ohjaavaksi päämääräksi asettui toisin sanoen toive laajemmasta moraalin transformaatiosta eli sisäpiiriä luonnehtivan moraalisen ihanteen leviämisestä kattavasti yhteiskuntaan. Kasvatuksellisen toiminnan yhteydessä esiintyvät käsitykset pahuudesta ja tältä pelastumisesta liittyivät aina tekijöihin, jotka edustivat joko liikettä kohti tämän moraalisen ihanteen toteutumista tai sen estymistä.

Turvakotien edustaman eläinaktiivisuuden keskeisin merkityksellisyyden ulottuvuus liittyi toivoon siitä, että yhteisöjen odottamaa sosiaalista muutosta oli mahdollista elää tavalla tai toisella todeksi jo nyt — osana turvakotien itsensä harjoittamaa eläinten pahuudesta vapautumiseen tähtäävää toimintaa. Jos

pahuudelta pelastuminen osoittautui tavalla tai toisella saavuttamattomaksi päämääräksi tämänpuoleisessa maailmassa, käsitteellistyi pelastus viime kädessä tuonpuoleisessa odottavaksi lupaukseksi yhteisön moraalisen ihanteen toteutumisesta. Muistokirjoitukset ilmensivät käsitystä pelastuksesta viime kädessä jokaista eläinyksilöä odottavana tapahtumana.

Tästä näkökulmasta pelastuskertomusten yhtenä keskeisenä merkityksenä on toivon horisontin tarjoaminen, jonka kautta yhteisön moraalinen ihanne pääsee konkretisoitumaan osana elettyä ja kerrottua todellisuutta olosuhteista riippumatta. Samalla pelastuskertomusten moraalikasvatukselliset ulottuvuudet kannustivat aktiivisesti toimimaan eläinten pelastumiseksi ja myös mahdollistivat tähän toimintaan sisältyvän toivon viestimisen yhteisön ulkopuolelle kutsuen potentiaalisia toimijoita osallistumaan jaetun moraalisen ihanteen tavoitteluun. Tässä yhteydessä annettiin myös tunnustusta yhteisön ulkopuolisille toimijoille toivon horisontin rakentamisessa ja sen saavuttamisessa.

Tutkimuksessa aineistosta nousi esiin kiinnostava yhteisön sisä- ja ulkopiirin välisiä vuotavia rajapintoja koskeva piirre. Eläinten pelastumiseen ja pahuudesta vapautumiseen liittyvä toimijuus ei asettunut yksiselitteisesti eläinoikeusaktiivismin sisäpiiriin, vaan monesti kyse oli moniulotteisen pelastajien verkoston yhteistyöstä. Tämän myötä turvakodit eivät esiintyneet pelastuskertomuksissa pyhinä, väkivallan ja pahuuden ulkopuolelleen sulkevana yhteisöinä vaan yhteistyö pahuutta ylläpitävien toimijoiden kanssa oli toisinaan osa turvakotien toimintaa. Vastaavasti pahuus asettui myös osaksi turvakotien omaa arkea ja laajempaa tuotantoeläimiin liittyvää ihmis-eläin-suhdetta, joita ei pystytty sijoittamaan yksiselitteisesti yhteisön ulkopuolelle.

Näissä yhteyksissä pahuudelta pelastuminen esiintyi monimuotoisena prosessina, joka

saattoi eläinyksilön elämänkaaren aikana ilmetä eri tavoin useissa eri yhteyksissä. Aina pelastus ei myöskään edellyttänyt ihmistoimintaa, vaan osalle eläimistä annettiin myös itselleen pelastajan rooli, jolloin ne edesauttoivat yhteisön moraalisen ihanteen tavoittelua. Kaikissa näissä yhteyksissä pelastuskertomusten keskeisenä tarkoituksena näyttäytyi varsin konkreettisesti ilmenevä toivo yhteisön moraalisen ihanteen toteutumisesta ja pahuuden voittamisesta, myös suhteessa epätodennäköisiin yhteistyötahoihin tai jopa eläimen pelastumista edesauttavan ihmistoiminnan puuttuessa.

Siinä missä Hansson ja Jacobsson ovat korostaneet eläinaktivistien tarvitsevan moraalista heräämistä tuottavia mikroshokkeja,⁷² esiintyivät pelastuskertomukset enemmänkin vastaavan kärsimyksestä motivoituvan toiminnan vastakappaleina — laajempaan kokonaisuuteen kiinnittyvinä pieninä pelastuskertomuksina. Ne osoittivat pahuudelta pelastamiseen tähtäävän toiminnan arvon konkreettisten onnistumisten ja positiivisten esimerkkien kautta. Vaikka pelastuskertomusten keskeisenä piirteenä voidaankin nähdä eläinten kokemasta pahuudesta kertominen, eivät kertomukset tähänneet ainoastaan kärsimyksen kuvaamiseen vaan rakensivat pelastuksesta kertomisen välityksellä sekä yhteisön jäseniä että sisä- ja ulkopiiriä yhdistävää toivon horisonttia. Laajemmassa yhteiskunnallisessa viitekehyksessä muistokirjoituksia voidaankin lähestyä paitsi vaihtoehdoisen eläinsuhteen sanoittamisena myös konkreettisten esimerkkien tarjoamisena tämän kerrotun suhteen todellisuudesta ja merkityksestä.

TP:n asukasesittelyjä ja muistokirjoituksia lajienvälisen kääntämisen näkökulmasta tar-

71 Vrt. MacKay et al. 2016, 436.

72 Hansson & Jacobsson 2014, 271–275.

kastelleen Ella Vihelmaan esittämiä huomiota mukailien pelastuskertomuksista välittyvä vahva luottamus ihmisen mahdollisuuksiin paitsi tavoittaa myös tulkita muunlajisen eläimen kokemusmaailmaa.⁷³ Samalla aineisto ilmentää näistä tulkinnoista juonnettuja moraalisia johtopäätöksiä, kuten käsityksiä siitä, minkälainen toiminta on tuomittavaa suhteessa muunlajisiin eläimiin. Pyrkimys toivon horisontin tarjoamiseen rakentuu merkittävältä osin paitsi kokemuksille lajienvälisen kommunikaation mahdollisuudesta myös käsityksille tämän konkreettisesti onnistumisesta. Aineistossa muunlajisen eläimen kokemusmaailman tulkitseminen liittyy erottamattomasti pyrkimykseen tunnustaa ja tuoda esiin ihmisen ja eläimen välisen merkityksellisen suhteen olemassaolo eläimelle perinteisesti määritetystä välineellisestä tuotantoeläimen kategoriasta huolimatta. Vastaavasti tähän yhdistyvät kasvatukselliset ulottuvuudet tavoittelevat lajienvälisen kommunikaation kuvaamisen kautta kokemuksia empatiasta ja myötätunnosta yhteiskunnallisesti marginalisoituja eläimiä kohtaan.

Käsitykset lajienvälisestä kääntämisestä ja tulkinnasta voidaan myös kyseenalaistaa: onko esimerkiksi sian tai kanan mielen, tunnemaa ilman tai kokemuksen tavoittaminen ihmiselle lainkaan mahdollista? Eläinfilosofi Elisa Aaltola on esittänyt, että kysymys mahdollisuudesta tulkita toisen mielenliikkeitä tai kokemusmaailmaa on alati läsnä myös ihmisten välisissä pyrkimyksissä ymmärtää toisiaan. Tämän ei kuitenkaan tule automaattisesti johtaa päätelmään, jonka mukaan toisten – ihmisten tai muiden eläinten – mielet olisivat täysin tavoittamattomissa. Vaikka ihminen edustaa esimerkiksi kanaan verrattuna varsin erilaista elämänmuotoa, voidaan näiden kahden välillä nähdä myös samaistumispintaa tarjoavia ominaisuuksia, kuten kyky tuntee kipua sekä tarve ruokaan ja lepoon.⁷⁴ Ihmisen mahdollisuudet

tuntee empatiaa myös muunlajisia eläimiä kohtaan ja tähän kannustava ihmistoiminta voikin vahvistaa lajirajat ylittävää empatian kulttuuria.⁷⁵ Tämä vahvistuminen edesauttaa myös ihmisten pahuuskäsitysten laajenemista ei-inhimilliseen todellisuuteen, sillä ilman kokemusta muiden eläinten kärsimyksen tilasta tuskin voidaan rakentaa käsityksiä siitä, millaista pahuus on suhteessa muihin kuin ihmistoimijoihin.

Kiinnostavaksi avoimeksi kysymykseksi ja potentiaaliseksi jatkotutkimuksen aiheeksi jää ihmisen ja muun elämän välisten empaattisten suhteiden rakentuminen myös laajemmalla tasolla, globaalin ympäristö- ja kestävyyskriisin herättämien huolenaiheiden keskellä. Miten ja millä perusteella voidaan vastaavaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta laajentaa esimerkiksi koskettamaan niitä elämänmuotoja, jotka ovat ratkaisevasti erilaisia kuin ihminen? Voidaanko empatia ja pahuuden uhka ulottaa narratiivisin keinoin koskemaan myös esimerkiksi hyönteisiä, kaloja, äyriäisiä, koralleja tai vaikkapa sieniiä ja kasveja tilanteessa, jossa erilaisten elämänmuotojen tulevaisuudet vaikuttaisivat kytkeytyvän keskeisellä tavalla yhteen? Myös laajemmissa yhteyksissä tarjoaa turvakotien harjoittama eläinaktivismi varsin mielenkiintoisia näkökulmia ihmisen mahdollisuuksiin samaistua ei-inhimilliseen maailmaan ja rakentaa moraalisia merkityksiä, jotka keskittyvät nimenomaan näiden kohtaamisten ympärille.

73 Vihelmaa 2018, 457.

74 Aaltola 2018, 48, 166–169. Samankaltaisuudet eivät voi kuitenkaan olla moraalisen toimijuuden ehtona ihmisen suhteessa muunlajiisiin, ks. Aaltola 2018, 24.

75 Esim. simulaatiivisten narratiivien mahdollisuuksista ks. Aaltola 2018, 35–45.

KM Emma Kurenlahti (emma.kurenlahti@helsinki.fi) on kasvatustieteen väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa. Väitöskirjassaan hän tarkastelee kasvatusyhteisöissä rakentuvia pahuuden määritelmiä ja sen vastustamisen käytäntöjä ympäristö- ja kestävyyskriisin aikakaudella.

TM Terhi Hannola (terhi.hannola@helsinki.fi) on uskontotieteen väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa. Väitöskirjassaan hän tarkastelee syviä merkityksiä tuotantoeläimiin keskittyvien turvakotien työntekijöiden vaihtoehtoisissa eläinsuhteissa.

TM Mikko Kurenlahti (mikko.kurenlahti@helsinki.fi) on uskontotieteen väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa. Väitöskirjassaan hän tarkastelee kuluttajuutta uskonnonkaltaisena ilmiönä ja maailmankatsomuksellisenä haasteena globaalin ympäristö- ja kestävyyskriisin aikakaudella.

KIRJALLISUUS

- Aaltola, Elisa (2018). *Varieties of Empathy: Moral Psychology and Animal Ethics*. Lanham: Rowman & Littlefield International.
- Bailey, Edward I. (1997). *Implicit Religion in Contemporary Society*. Kampen: Kok Pharos.
- Butters, Maija (2020). Kuolema. *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. Toim. Heikki Pesonen & Tuula Sakaranaho Helsinki: Gaudeamus, 194–203.
- Csordas, Thomas J. (2013). Morality as a Cultural System? *Current Anthropology* 54(5), 523–546. DOI: 10.1086/672210.
- Csordas, Thomas J. (2019). From Theodicy to Homodicy: Evil as an Anthropological Problem. *Engaging Evil: A Moral Anthropology*. Toim. C. Olsen William & Thomas J. Csordas. New York: Berghahn Books, 35–50.
- Dasgupta, Partha & Peter Raven & Anna McIvor (toim.) (2019). *Biological Extinction: New Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781108668675.
- Desmond, Jane (2011). Animal Deaths and the Written Record of History: The Politics of Pet Obituaries. *Making Animal Meaning*. Toim. Linda Kalof & Georgina M. Montgomery. East Lansing: Michigan State University Press, 99–111.
- Donaldson, Sue & Will Kymlicka (2015). Farmed Animal Sanctuaries: The Heart of the Movement? *Politics and Animals* 1(1), 50–74.
- Fargo, T. J. (2015). Religious and Moral Hybridity of Vegetarian Activism at Farm Animal Sanctuaries. *The Changing World Religion Map: Sacred Places, Identities, Practices and Politics*. Toim. Stanley D. Brunn. Dordrecht: Springer, 323–345. DOI: 10.1007/978-94-017-9376-6_16.
- Get involved (2020). *The Gentle Barn*. <https://www.gentlebarn.org/get-involved/> (luettu 02.06. 2020).
- Hakola, Outi & Sari Kivistö & Virpi Mäkinen (2014). Johdanto. *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Toim. Outi Hakola & Sari Kivistö & Virpi Mäkinen. Helsinki: Gaudeamus, 9–22.
- Hansson, Niklas & Kerstin Jacobsson (2014). Learning to be Affected: Subjectivity, Sense, and Sensibility in Animal Rights Activism. *Society & Animals* 22(3), 262–288. DOI: 10.1163/15685306-12341327.
- Hjelm, Titus (2011) Discourse Analysis. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Toim. Michael Stausberg & Steven Engler Lontoo; New York: Routledge, 134–150.
- Iltatuulen tuudittamat (2020). *Eläinsuojelukeskus Tuulispää*. <https://tuulispaa.org/iltatuulen-tuudittamat/> (luettu 17.06. 2020).
- Jacobsson, Kerstin (2014). Elementary Forms of Religious Life in Animal Rights Activism. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research* 6(2), 305–326. DOI: 10.3384/cu.2000.1525.146305.
- Jacobsson, Kerstin & Jonas Lindblom (2016). *Animal Rights Activism: A Moral-Sociological Perspective on Social Movements*. Amsterdam: Amsterdam University Press. DOI: 10.1515/9789048525485.
- Jasper, James M. (1995). Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests. *Social Problems* 42(4), 493–512. DOI: 10.1525/sp.1995.42.4.03x0129y.
- Jasper, James M. & Jane D. Poulsen (1995). Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear

- Protests. *Social Problems* (Berkeley, Calif.) 42(4), 493–512. DOI: 10.1525/sp.1995.42.4.03x0129y.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2012). Kategoria-analyysin juuret. *Kategoriat, kulttuuri & moraalit: Johdatus kategoria-analyysiin*. Toim. Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 17–41.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2016). *Diskursianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jones, Patrice & Lori Gruen (2016). Keeping Ghosts Close: Care and Grief at Sanctuaries. *Mourning Animals: Rituals and Practices Surrounding Animal Death*. Toim. Margo DeMello. East Lansing: Michigan State University Press, 197–201.
- Kaarlenkaski, Taija (2012). *Kertomuksia lehmästä: tutkimus ihmisen ja kotieläimen kulttuurisen suhteen rakentumisesta*. Diss. Itä-Suomen yliopisto. Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Katajajuuri, Juha-Matti & Hannele Pulkkinen (2016). Liha ja ympäristö. *Vähemmän lihaa: Kohti kestävää ruokakulttuuria*. Toim. Hanna Mattila. Helsinki: Gaudeamus, 50–76.
- Kessel, Cathryn van (2019). *An Education in 'Evil': Implications for Curriculum, Pedagogy, and Beyond*. DOI: 10.1007/978-3-030-16605-2.
- Ketola, Kimmo (2014). Kuolemattomuus uskonnoissa. *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Toim. Outi Hakola & Sari Kivistö & Virpi Mäkinen. Helsinki: Gaudeamus, 161–180.
- Kheel, Marti (2008). *Nature Ethics: An Ecofeminist Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kolbert, Elizabeth & Pirkko Vesterinen (2016). *Kuudes sukupuu: Luonnon historia*. Helsinki: Atena.
- Kupsala, Saara (2015). Eläinten näkyvyys ja eriarvoinen kohtelu. *Eläimet yhteiskunnassa*. Toim. Elisa Aalto-la & Sami Keto. Helsinki: Into, 77–96.
- Kupsala, Saara (2016). Public Perceptions of Mental Capacities of Nonhuman Animals. *Society & Animals* 24(5), 445–466. DOI: 10.1163/15685306-12341423.
- Kupsala, Saara (2018). Contesting the Meat-Animal Link and the Visibility of Animals Killed for Food: A Focus Group Study in Finland. *Food, Culture & Society* 21(2), 196–213. DOI: 10.1080/15528014.2018.1427928.
- Kupsala, Saara (2019). *A Sociological Study of Finnish Attitudes, Perceptions and Meanings regarding Animals in Food Production*. Diss. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3118-4>.
- Kurenlahti, Emma (2019). *”Ei me saada tappaa mitään!”: Emansipatorinen myötätunto ja moraalinen transformaatio luontokouluretkellä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201906142911>.
- Kurenlahti, Mikko & Arto O. Salonen (2018). Rethinking Consumerism from the Perspective of Religion. *Sustainability* 10(7), 2454. DOI: 10.3390/su10072454.
- Leakey, Richard E. & Roger Lewin (1995). *The Sixth Extinction: Patterns of Life and the Future of Humankind*. New York: Anchor.
- Lovejoy, Thomas E. (2016). Biodiversity. *Routledge Handbook of Religion and Ecology*. Toim. Willis Jenkins & Mary Evelyn Tucker & John Grim. Routledge, 249–256.
- Lundbom, Pia (2009). *Kun pihdit kameraan vaihtuvat...: Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyylinmuutos*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1442788>.
- Lundqvist, Eveliina (2005). *Miten eläinsuojelulainsäädäntö mahdollistaa kanojen (Gallus Gallus) lajityyppisen käyttäytymisen nykypäivän tuotantoloissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20051803>.
- Lynch, Gordon (2005). *Understanding Theology and Popular Culture*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Mackay, Jill R. D., Janice Moore & Felicity Huntingford (2016). Characterizing the Data in Online Companion-Dog Obituaries to Assess their Usefulness as a Source of Information about Human-Animal Bonds. *Anthrozoös* 29(3), 431–440. DOI: 10.1080/08927936.2016.1181374.
- Mikä on Tuulispää? (2020). *Eläinsuojelukeskus Tuulispää*. <https://tuulispaa.org/mika-on-tuulispaa/> (luettu 13.05.2020).

- Moe-Lobeda, Cynthia D. (2013). *Resisting Structural Evil: Love as Ecological-Economic Vocation*. Minneapolis: Augsburg Fortress.
- Monahan, Linda (2016). Mourning the Mundane: Memorializing Road-Killed Animals in North America. *Mourning Animals: Rituals and Practices Surrounding Animal Death*. Toim. Margo DeMello. East Lansing: Michigan State University Press, 165–170.
- Morero, Micaela (2009). Onko nykyiselle massatuotannolle vaihtoehtoja? *Ihmisten eläinkirja: Muuttuva eläinkulttuuri*. Toim. Pauliina Kainulainen & Yrjö Sepänmaa. Helsinki: Gaudeamus, 164–175.
- O’Sullivan, Siobhan (2011). *Animals, Equality and Democracy*. The Palgrave Macmillan Animal Ethics Series. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pallotta, N. R. (2016). You’re My Sanctuary: Grief, Vulnerability, and Unexpected Secondary Losses for Animal Advocates Mourning a Companion Animal. *Mourning Animals: Rituals and Practices Surrounding Animal Death*. Toim. Margo DeMello. East Lansing: Michigan State University Press, 190–196.
- Pike, Sarah M. (2017). Mourning Nature: The Work of Grief in Radical Environmentalism. *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture* 10(4), 419–441. DOI: 10.1558/jsrnc.v10i4.30627.
- Piludu, Vesa Matteo. (2019). *The Forestland’s Guests: Mythical Landscapes, Personhood, and Gender in the Finno-Karelian Bear Ceremonialism*. Diss. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:ISBN978-951-51-4802-5>.
- Salonen, Arto O. & Marjatta Bardy (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 14–15.
- Schuurman, Nora (2017). Eläimen kuolema lapsuuden kokemukertomuksissa. *Sosiologia* 54(3), 291–304. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1935450>.
- Singer, Peter (1975). *Animal Liberation: A New Ethics for Our Treatment of Animals*. Harper Collins.
- Stewart, Kate & Matthew Cole (2009). The Conceptual Separation of Food and Animals in Childhood. *Food, Culture & Society* 12(4), 457–476. DOI: 10.2752/175174409X456746.
- Sumiala, Johanna (2013). *Media and Ritual: Death, Community, and Everyday Life*. Religion, Media, and Culture Series. London; New York: Routledge.
- Sumiala, Johanna (2014). Urheilusankarin kuolema. *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Toim. Outi Hakola & Sari Kivistö & Virpi Mäkinen. Helsinki: Gaudeamus, 141–158.
- Taylor, Nicola (2007). ‘Never an it’: Intersubjectivity and the Creation of Animal Personhood in Animal Shelters. *Qualitative Sociology Review* 3(1), 59–73.
- An HSUS Report: Welfare Issues with Selective Breeding of Egg-Laying Hens for Productivity (s.a.). *The Humane Society of the United States*. <https://www.humanesociety.org/sites/default/files/docs/hsus-report-breeding-egg-welfiss.pdf> (luettu 08.09.2020).
- Tucker, M. E. & John Grim (2016). The Movement of Religion and Ecology: Emerging Field and Dynamic Force. *Routledge Handbook of Religion and Ecology*. Toim. Willis Jenkins & Mary Evelyn Tucker & Tucker Grim Routledge, 3–12. DOI: 10.4324/9781315764788.
- Usein kysytyt kysymykset (2020). *Eläinsuojelukeskus Tuulispää*. <https://tuulispaa.org/ukk/> (luettu 25.05.2020).
- Vegannavigator (2019). *Farm Animal Sanctuary Directory: The Most Comprehensive List (US Based)*. <https://vegannavigator.com/farm-sanctuaries/> (luettu 27.08.2020).
- Vierailut (2020). *Eläinsuojelukeskus Tuulispää*. <https://tuulispaa.org/vierailut/> (luettu 09.05.2020).
- Vihelmaa, Ella (2018). *Kielen kääntöpuolella: Kuinka tutkia toislaisten merkkien kääntymistä ihmiskielelle?* Lisensiaatintyö. Itä-Suomen yliopisto. https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20190920/urn_nbn_fi_uef-20190920.pdf.
- Von Stuckrad, Kocku (2013). Discursive Study of Religion: Approaches, Definitions, Implications. *Method & Theory in the Study of Religion* 25(1), 5–25. DOI: 10.1163/15700682-12341253.